

Državni izpitni center

M 0 9 1 7 0 1 1 3

SPOMLADANSKI IZPITNI ROK

EKONOMIJA

NAVODILA ZA OCENJEVANJE

Sreda, 27. maj 2009

SPLOŠNA MATURA

IZPITNA POLA 1**PRAVILNI ODGOVORI
IZBIRNIH NALOG**

Številka naloge	Pravilni odgovor
1	D
2	B
3	C
4	B
5	E
6	C
7	B
8	D
9	C
10	B
11	D
12	B
13	D
14	C
15	A

Številka naloge	Pravilni odgovor
16	B
17	D
18	B
19	C
20	D
21	B
22	B
23	C
24	D
25	A
26	D
27	C
28	B
29	C
30	B

IZPITNA POLA 2**Del A: KRAJŠE BESEDILNE NALOGE****A01****PROIZVODNA IZBIRA****Rešitev:**

Literatura: M. Glas. Ekonomija 1: temeljni ekonomski pojmi in procesi. Ljubljana: ZRSŠ, 2006.
Str. 121–137.

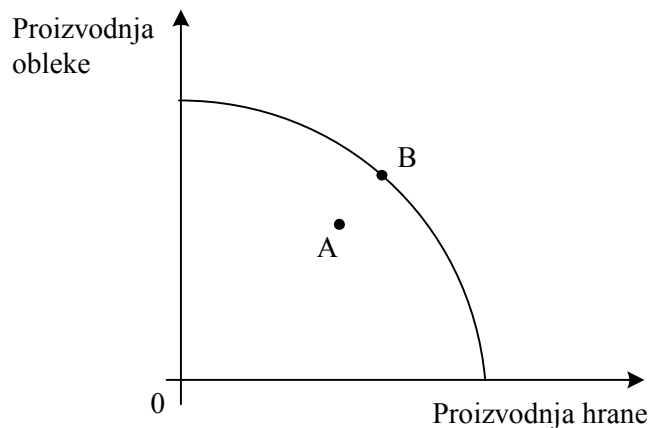
- a) Pojasnite, na kateri dve vprašanji izbire poskušamo odgovoriti pri proizvodni izbiri.

Odgovoriti poskušamo na dve vprašanji:

- Kaj, katere dobrine in v kakšni količini naj proizvajamo, ob razpoložljivih proizvodnih dejavnikih.
- Kako naj jih proizvajamo, s katerimi metodami proizvodnje.

Za navedeni obe vprašanji 1 točka. Tudi za zelo dobro obrazložitev le enega vprašanja 1 točka.

- b) Pojasnite, kaj ekonomsko pomeni točka A in kaj točka B na spodnji sliki.

Pojasnilo:

- točka A, ki je pod krivuljo, pomeni znatno izgubo mogočega proizvoda, saj bi lahko z danimi proizvodnimi dejavniki proizvedli več obeh dobrin (premik v desno navzgor proti krivulji), gre za izgubo dela potencialnega proizvoda zaradi nezaposlenosti ali slabe uporabe dela proizvodnih dejavnikov;
- točka B na krivulji pomeni proizvodno izbiro, odločitev za kombinacijo proizvodnje hrane in obleke, pri čemer v celoti izkoristimo vse proizvodne dejavnike.

*Za smiselno pojasnilo vsake točke 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- c) Družba v Karniji se odloča o proizvodnji hrane oziroma obleke. Poznamo podatke o njeni lestvici alternativnih možnosti proizvodnje:

Alternativne izbire	Hrana	Obleka
A	0	21
B	1	20
C	2	18
D	3	15
E	4	11
F	5	6
G	6	0

- Če se v Karniji odločijo, da bodo proizvedli 5 enot hrane, lahko proizvedejo največ 6 enot obleke; če pa se odločijo za 3 enote hrane, lahko proizvedejo največ 15 enot obleke.

1 točka za oba pravilna odgovora.

- Kombinacija 4 enote hrane in hkrati 15 enot obleke je mogoča (podčrtajte pravilni odgovor):

DA NE VEMO NE

1 točka za pravilni odgovor.

- Če povečamo proizvodnjo hrane s 4 na 5 enot, so alternativni stroški pete enote hrane 5 enot obleke.

1 točka za pravilni odgovor.

- Pojasnite, kaj bi pomenila kombinacija proizvodnje 3 enot hrane in 13 enot obleke.

Družba bi izgubljala 2 mogoči proizvedeni enoti obleke – neracionalna izraba proizvodnih dejavnikov.

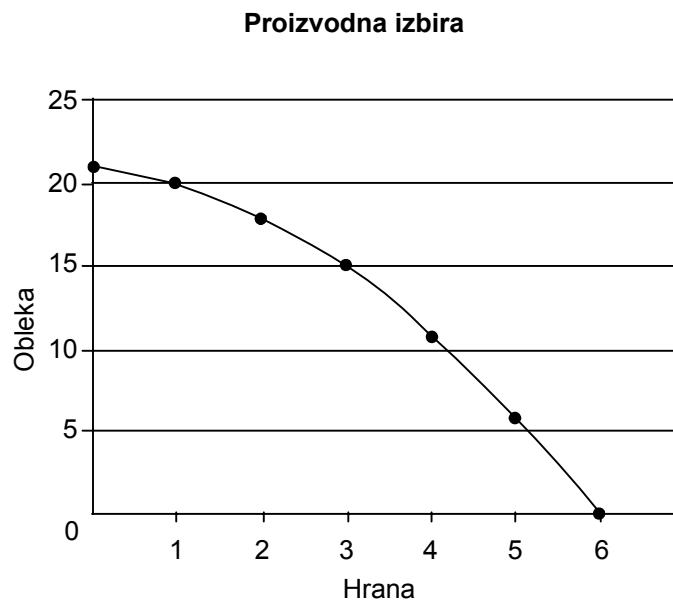
1 točka za smiselno pojasnilo.

- Janez trdi, da lahko povečamo proizvodnjo obleke, če ceno hrane, ki znaša 40 denarnih enot za enoto hrane, znižamo za 15 %. Pojasnite, zakaj se moti.

NE – transformacijska krivulja kaže tehnične možnosti proizvodnje, zato ni odvisna od cen dobrin, ki jih proizvajamo, torej se Janez moti.

*1 točka za smiseln odgovor.
(Skupaj največ 5 točk)*

- d) Vrišite v spodnji diagram transformacijsko krivuljo na podlagi številk za možnosti proizvodnje hrane in obleke iz zgornje naloge in pojasnite, zakaj dobimo značilno konkavno obliko krivulje.

Značilno konkavno obliko dobimo, ker so proizvodni dejavniki specializirani, zato ob povečevanju proizvodnje ene dobrine (npr. hrane) uporabljamo vse manj učinkovite proizvodne dejavnike, tako pa izgubljamo vse večje količine druge dobrine (npr. obleke). Alternativni stroški dodatnih enot ene dobrine naraščajo.

*1 točka za pravilno vrisano in označeno krivuljo, 1 točka za smiselno pojasnilo konkavne oblike.
(Skupaj največ 2 točki)*

A02**TRG IN KONKURENCA****Rešitev:**

Literatura: M. Glas. Ekonomija 2: temelji mikroekonomije. Ljubljana: ZRSŠ, 2004. Str. 13–21, 30–57.

- a) Konkurenca na trgu sladoleda v Čarobnem zalivu je najbliže (podčrtajte pravilni odgovor):

popolni konkurenci

oligopolni konkurenci

monopolni konkurenci

Za podčrtan pravilni odgovor 1 točka.

Navedite vsaj tri značilnosti take oblike konkurence.

Značilnosti so:

- veliko ponudnikov in veliko povpraševalcev,
- homogeni proizvodi,
- prosto gibljivi proizvodni dejavniki,
- tržni subjekti se vedejo racionalno.

Za naštetih vsaj dve značilnosti 1 točka, za tri značilnosti 2 točki.

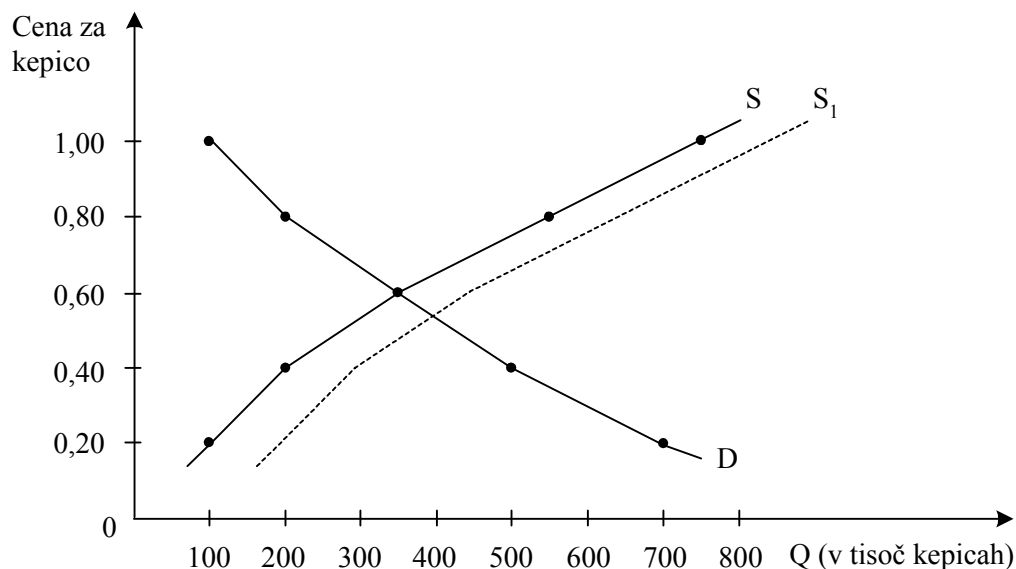
Če kandidat podčrta napačni odgovor, navede pa pravilne značilnosti podčrtane oblike konkurence, dobi prav tako 1 točko za dve značilnosti in 2 točki za tri značilnosti.

(Skupaj 3 točke)

- b) Preglednica prikazuje ponudbo in povpraševanje po sladoledu v Čarobnem zalivu v juliju preteklega leta.

Cena (P) za kepico sladoleda v EUR	Obseg povpraševanja v tisoč kepicah sladoleda	Obseg ponudbe v tisoč kepicah sladoleda
0,20	700	100
0,40	500	200
0,60	350	350
0,80	200	550
1,00	100	750

- Vrišite v spodnji diagram krivulji ponudbe in povpraševanja po sladoledu.

Za pravilno vrisano in označeno krivuljo povpraševanja 1 točka, za pravilno vrisano in označeno krivuljo ponudbe 1 točka. Če kandidat krivulji samo vriše in ju ne označi, 1 točka. (Skupaj 2 točki)

- Cena za kepico sladoleda se je v avgusta zvišala z 0,40 EUR na 0,60 EUR. S podatki iz preglednice izračunajte koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja.

$$\text{Izračun: } \frac{\Delta Q}{\Delta P} \cdot \frac{P_1 + P_2}{Q_1 + Q_2} = \frac{500 - 350}{0,40 - 0,60} \cdot \frac{0,40 + 0,60}{500 + 350} = \mathbf{-0,88}$$

Za pravilno izračunan koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja 1 točka.

- Izračunani koeficient cenovne elastičnosti povpraševanja nam pove, da se pri podražitvi kepice sladoleda za 10 % obseg povpraševanja po sladoledu (podčrtajte in dopolnite) **poveča/zmanjša** za **8,8 %**.

Za pravilno podčrtan in dopolnjen odgovor 1 točka.

- c) Na trg sladoleda v Čarobnem zalivu je vstopilo podjetje »Ledoslad«, d. d., in na najboljših krajih odprlo petnajst novih prodajaln sladoleda, v katerih je zaposlilo šestdeset prodajalcev. Spremembo na trgu sladoleda vrišite v diagram s črtkano črto.

Za pravilno vrisano in označeno krivuljo 1 točka.

- d) Podjetje »Ledoslad«, d. d., namerava še v tem letu s prevzemi in pripojitvami uličnih prodajalcev sladoleda doseči vsaj 60-odstotni tržni delež. Podjetje bi se v tem primeru imenovalo (podčrtajte pravilni odgovor):

konkurenčno podjetje

dominantno podjetje

monopolno podjetje

Za podčrtan pravilni odgovor 1 točka.

- e) Predstavljajte si, da ste ulični prodajalec sladoleda v Čarobnem zalivu. Navedite vsaj dva ukrepa, s katerima bi poskušali ohraniti svoj tržni delež.

Možni ukrepi:

- več okusov, kakor jih ponuja konkurenca;
- dodatki sadja, čokolade, lešnikov;
- čokoladni korneti;
- 24-urni delovni čas;
- prodajalke/prodajalci v kopalkah;
- trije sladoledi za ceno dveh;
- vsaka peta kepica zastonj;
- zbiranje »kepic« ...

Za katerakoli dva smiselna ukrepa 1 točka.

A03

DOBIČEK

Rešitev:

Literatura: M. Glas. Ekonomija. Ljubljana: DZS. Str. 51, 52, 110–118.

- a) Dobiček je sestavljeni dohodek. V spodnjo preglednico vpišite oba sestavna dela dobička in pojasnite, kateri funkciji ali dejavnosti pripada posamezni del.

Sestavni del dobička	Funkcija ali dejavnost
obresti za kapital	– če si podjetnik kapital izposodi, jih mora plačati lastniku – če je kapital njegov, mu ostanejo kot dohodek za kapital kot lastnino
podjetniški dobiček	– je nagrada/plačilo za podjetnikovo opravljanje poslovnih funkcij – je nagrada/plačilo za tveganje

*Za pravilno naveden sestavni del dobička in pravilno pojasnilo 1 točka. Če kandidat samo pravilno navede oba sestavna dela dobička, 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- b) Pojasnite, kdaj lahko podjetje v neki panogi doseže tehnološki (inovacijski) ekstradobiček. Predstavite takšen ekstradobiček v spodnji sliki s šrafiranim pravokotnikom.

Povprečno podjetje	Običajni proizvodni stroški	Dobiček	
Podjetje z ekstradobičkom	Nižji proizvodni stroški	Ekstradobiček	Dobiček

Podjetje lahko doseže tehnološki (inovacijski) ekstradobiček, če z uvedbo tehničnega napredka, novih in učinkovitejših proizvodnih metod zniža stroške pod povprečje v panogi in razliko pridobi kot tehnološki ekstradobiček.

*1 točka za ustrezno razlago, 1 točka za sliko (pomemben je pravilno vrisan šrafirani pravokotnik za ekstradobiček).
(Skupaj največ 2 točki)*

- c) Marko je delničar v turistično-gostinskem podjetju »Hrana in postelja«, d. d., ki zaposluje 120 delavcev. Družba, ki je zbrala svoj kapital s prodajo 320 000 delnic, je v preteklem letu ustvarila 3,96 milijona EUR celotnega prihodka; 40 % tega zneska so dobili delavci kot mezdo.

- Izračunajte, koliko je v preteklem letu znašala povprečna mesečna plača zaposlenega, če je bilo v družbi »Hrana in postelja«, d. d., zaposlenih 120 delavcev.

$$\begin{aligned} \text{Izračun: } & 3\,960\,000 \times 0,40 = 1\,584\,000 \\ & 1\,584\,000 : 120 = 13\,200 \\ & 13\,200 : 12 = 1\,100 \end{aligned}$$

Rezultat: **1100 EUR**

Za pravilni izračun in rezultat 1 točka.

- Izračunajte donosnost naložbe v družbo »Hrana in postelja«, če je družba, ki razpolaga s 16 milijoni EUR kapitala, v preteklem letu ustvarila 800 000 EUR dobička.

$$\text{Izračun: profitna mera} = \frac{\text{dobiček}}{\text{kapital}} \times 100 = \frac{800\,000}{16\,000\,000} \times 100 = 5\%$$

Rezultat: **5 %**

*Za pravilni izračun 1 točka, za pravilni rezultat 1 točka.
(Skupaj 2 točki)*

- Družba je ves dobiček namenila izplačilu lastnikom delnic. Marko je lastnik 30 delnic družbe »Hrana in postelja«, d. d. Navedite, kako se imenuje njegov dohodek, in izračunajte, kolikšen je bil njegov dohodek od naložbe v družbo »Hrana in postelja«, d. d., v preteklem letu.

Dohodek se imenuje dividenda.

Za pravilni odgovor 1 točka.

$$\begin{aligned} \text{Izračun: } & 800\,000 \text{ EUR} : 320\,000 = 2,5 \text{ EUR} \\ & 2,5 \text{ EUR} \times 30 = 75 \text{ EUR} \end{aligned}$$

Rezultat: **75 EUR**

*Za pravilni izračun in rezultat 1 točka.
(Skupaj 2 točki)*

- Družba je v začetku tega leta vzela bančno posojilo v višini 2 milijona EUR. Izračunajte, koliko znaša obrestna mera, če bo morala v tem letu za obresti nameniti 84000 EUR.

$$\text{Izračun: obrestna mera} = \frac{\text{obresti} \times 100}{\text{glavnica} \times \text{čas}} = \frac{84\,000 \times 100}{2\,000\,000 \times 1} = 4,2\%$$

Rezultat: **4,2 %**

Za pravilni izračun in rezultat 1 točka.

A04**DELNIŠKE DRUŽBE IN TRANSNACIONALNE KORPORACIJE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas. Ekonomija. Ljubljana: DZS. Str. 167–170, 191–193.

- a) Pojasnite vsaj dve prednosti, ki ju ima delniška družba pred individualnim podjetjem.
- Delniška družba je svojevrsten »socialni organizem«, omogoča razpršitev lastninskih pravic (zelo široke družbene plasti so lahko postale solastniki podjetij);
 - poveča se dejavna moč kapitala, vlagajo se lahko tudi manjši denarni zneski;
 - ločitev menedžerske in lastninske funkcije, pri čemer menedžerji vodijo podjetje, delničarji kot lastniki pa sprejemajo temeljne strateške odločitve;
 - veliko lažje zbere začetni kapital kot posameznik, ker se združijo denarna sredstva večjega števila investorjev;
 - zmanjšanje oziroma razpršitev tveganja omogoča vlaganje v delnice različnih podjetij.

*Za smiselno navedbo in pojasnilo prednosti 1 točka. Zgolj za navedbo dveh prednosti 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- b) Pojasnite, pri katerih odločitvah se v delniški družbi lahko razlikujejo interesi menedžerjev in delničarjev.

Razlikujejo se lahko:

- ko si poskuša menedžment zagotoviti visoko plačo in druge ugodnosti;
- ko gre za delitev dobička, si menedžment prizadeva, da bi večji del dobička ostal v podjetju, delničarji pa za večje dividende.

Za vsaj eno smiselno pojasnilo 1 točka.

- c) Delniška družba »Pohištvo«, d. d., želi povečati obseg proizvodnje in za to potrebuje dodaten denar. Pojasnite vsaj dva načina, s katerima lahko družba pridobi ta denar. Pri vsakem izmed njiju navedite po eno prednost in eno slabost.

Način pridobitve denarnih sredstev	Prednost	Slabost
izdaja delnic	<ul style="list-style-type: none"> • ni potrebno vračilo denarja • omogoča vstop novim delničarjem 	<ul style="list-style-type: none"> • vpliv novih delničarjev na odločitve • delitev dobička z novimi delničarji
izdaja obveznic	<ul style="list-style-type: none"> • ni soupravljanja in vplivanja na odločitve • lahko izbere čas vračila 	<ul style="list-style-type: none"> • vračilo glavnice • plačilo obresti
bančno posojilo	<ul style="list-style-type: none"> • ni novih solastnikov • ni vpliva na soupravljanje • ni stroškov z izdajo delnic ali obveznic 	<ul style="list-style-type: none"> • plačilo obresti • plačilo glavnice • kljub neuspehu je treba posojilo banki vrniti

*Za vsak način, prednost in slabost po 0,5 točke. Skupaj največ 3 točke. Zaokrožimo navzgor.
(Skupaj največ 3 točke)*

- d) Družba »Pohišтво«, d. d., se je odločila, da bo del proizvodnje preselila v Jugovzhodno Azijo, v države, kakšne so Indonezija, Indija in Kitajska. Navedite vsaj tri možne razloge za ekonomsko upravičenost njene odločitve.
- Ugoden vir naravnega bogastva (les),
 - novi trgi,
 - izognitev carinskim oviram,
 - izkoriščanje davčnih olajšav,
 - cenejši proizvodni dejavniki,
 - milejša ekološka zakonodaja.

*Za vsaj tri razloge 2 točki, za dva razloga 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- e) Navedite vsaj dve prednosti (koristi), ki bi ju te države pridobile s postavitvijo podružnic »Pohišтво«, d. d.
- Razvoj proizvodnje zahtevnejših izdelkov (»Pohišтво«, d. d., poskrbi za tehnologijo);
 - zaposlovanje delavcev;
 - znatni zasluži delavcev;
 - podružnica po prodajni mreži »Pohišтво«, d. d., laže izvaža v razvite države;
 - »Pohišтво«, d. d., poskrbi za prodajo na drugih trgih;
 - podružnice plačujejo državi davke.

Za vsaj dve navedeni prednosti 1 točka.

- f) Pojasnite morebitni razlog, ki bi prebivalce v teh državah lahko pripeljal do nasprotovanja podružnici »Pohišтво«, d. d.
- Podružnica lahko postane nekakšna država v državi (dualna gospodarska sestava), z njo nastaja velika razlika v tehnologiji, trženju in poslovanju;
 - pretirano izkoriščanje naravnih virov;
 - izkoriščanje zaposlenih (delo žensk in otrok);
 - onesnaževanje okolja.

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

A05**VLOGA DRŽAVE****Rešitev:**

Literatura: M. Glas. Ekonomija. Ljubljana: DZS. Str. 180–187.

- a) Navedite vsaj dve stvari, ki ju zagotavlja država v okviru liberalnega koncepta, in pojasnite eno izmed temeljnih izhodišč, na katerih sloni ta koncept.

Država zagotavlja:

- uresničevanje lastninskih pravic,
- varovanje trga in konkurence,
- red in zakonitost,
- obrambo države.

Za dve navedbi 1 točka.

Ta koncept temelji na prepričanju, da:

- posamezniki najbolje vedo in poznajo, kakšni so njihovi interesi in načini zadovoljevanja le-teh;
- kadar država posega v gospodarstvo, je neučinkovita in povzroča odmik od zelenih rešitev.

*Za pravilno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- b) Navedite vsaj tri slabosti trga, s katerimi utemeljujemo večjo vlogo države po reformistično keynesijanskem konceptu države.

- Problem eksternalij,
- problem javnih dobrin,
- nujno omejevanje monopolnega delovanja,
- problemi redistribucije dohodka,
- ekološko vprašanje.

*Za tri slabosti 2 točki, za dve slabosti 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- c) Po gospodarski krizi v 30. letih je država nenehno večala svoj vpliv in po 2. svetovni vojni se je razvil koncept države blaginje. Pojasnite, kaj vsebinsko pomeni ta koncept.

Zasnova pomeni, da država:

- zagotavlja po posebnih (netržnih) pogojih javne dobrine in storitve: socialno zavarovanje, zdravstvo, družbeno blaginjo, šolstvo;
- uravnava tudi druge zasebne dejavnosti in neposredno spreminja življenjske razmere prebivalstva.

*Za vsako smiselno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

- d) Pojasnite, zakaj je koncept države blaginje v 70. letih zašel v krizo in kako to krizo imenujemo.

Država je potrebovala za svoje delovanje **vse več denarja, povečevala je davčne obremenitve** prebivalstva in podjetij, ki so se temu izogibali.

Za smiselno razlago 1 točka.

To krizo imenujemo davčna (fiskalna) kriza države..... *1 točka*
(Skupaj največ 2 točki)

- e) Navedite vsaj štiri od devetih področij, na katerih država danes uresničuje svoje temeljne ekonomske cilje.

- Državna lastnina,
- vpliv na večjo zgoščenost in osredotočenost kapitala,
- državno uravnavanje gospodarskega razvoja in ciklov,
- proračunska razdelitev dohodka,
- davčni sistem,
- monetarni kreditni in bančni sistem,
- državno uravnavanje trga,
- državno načrtovanje,
- povezovanje države s sindikati in delodajalci.

Za štiri navedena področja 2 točki, za tri ali dve področji 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)

A06**MEDNARODNE EKONOMSKE INTEGRACIJE IN SLOVENIJA****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin. Ekonomija 4: razvojne poti slovenskega gospodarstva. Ljubljana: ZRSS, 2006. Str. 68, 69, 103–107.

a) Dopolnite spodnje besedilo:

Ekonomske integracije lahko delimo po različnih kriterijih. Najpogostejša delitev teh povezav je glede na **stopnjo oz. fazo** integracije. Če so odstranjene vse ovire za trgovanje med državami članicami, govorimo o območju **proste (svobodne) trgovine**. Kratica WTO je kratica za: **Svetovno trgovinsko organizacijo**.

*Za tri pravilne odgovore 2 točki, za dva pravilna odgovora 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

b) Najpogostejša cilja ekonomskih integracij sta povečanje proizvodnje v državi zaradi specializacije in pocenitev proizvodnje zaradi prihranka obsega. Pojasnite, kako vključevanje v integracijo omogoča državi doseganje teh ciljev.

Povečanje proizvodnje v državi zaradi specializacije:

Država zaradi liberalizacije trgovine laže uresničuje načela primerjalnih prednosti. Ali: Ker ni ovir za medsebojno trgovino, se država laže specializira za proizvodnjo, v kateri ima prednosti pred drugimi državami, in druge dobrine uvaža.

Za podobno smiselno pojasnilo 1 točka.

Pocenitev proizvodnje zaradi prihranka obsega:

Razširjeni trg omogoča podjetjem povečanje proizvodnje in tako nižje stroške na enoto proizvoda.

*Za podobno smiselno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

c) Slovenija je od maja 2004 članica Evropske unije. Navedite:

- število držav članic EU;
27 1 točka
- vsaj dve državi, ki sta postali članici EU hkrati s Slovenijo;
Madžarska, Poljska, Češka republika, Slovaška, Litva, Latvija, Estonija, Malta, Ciper.

Katerikoli dve navedeni državi 1 točka.

- vsaj dve od temeljnih institucij EU;
 - Evropska komisija
 - Svet Evropske unije
 - Evropski parlament
 - Evropski svet
 - Sodišče Evropske skupnosti
 - Računsko sodišče
 - Evropska centralna banka
 - Evropska banka za obnovo in razvoj

Katerikoli dve navedeni instituciji 1 točka.

- vsaj dve pomembni prednosti vstopa Slovenije v EU za slovensko gospodarstvo;
 - Liberalizacija enotnega notranjega trga proizvodov, kapitala in delovne sile;
 - večja konkurenčnost na enotnem trgu in tako večji pritisk na povečanje konkurenčnosti podjetij;
 - večji pritok tujega kapitala;
 - dostop do novih tehnologij;
 - večja mobilnost delovne sile;
 - dostop do evropskega trga izobraževanja.

*Katerikoli dve smiselno navedeni prednosti 1 točka.
(Skupaj največ 4 točke)*

- d) Julija 2002 je evro postal zakonito plačilno sredstvo v državah članicah Evropske monetarne unije, januarja 2007 pa se jim je pridružila Slovenija. Navedite po en monetarni in en fiskalni kriterij (maastrichtsko konvergenčno kriterij), ki so ga morale izpolniti države, ki so se pridružile EMU oziroma prevzele evro.

Monetarni kriterij:

- omejitve glede stopnje inflacije,
- omejitve glede višine obrestnih mer,
- nacionalna valuta države članice je morala biti vključena v t. i. sistem deviznih tečajev.

Katerikoli navedeni kriterij 1 točka.

Fiskalni kriterij:

- omejitve glede javnofinančnega primanjkljaja v tekočem letu,
- omejitve glede višine javnega dolga.

*Katerikoli navedeni kriterij 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

Del B: ESEJISTIČNE NALOGE

Navodilo za ocenjevanje: Kandidat mora izbrati po eno nalogo iz vsakega sklopa. Odgovarjati mora v vsebinsko zaokroženem sestavku, v katerem predstavi osnovne poglede na izbrani ekonomski problem iz literature in prikaže svoja stališča in ocene. Če kandidat ne odgovarja v zaokroženem sestavku, ali pa so njegovi odgovori sicer pravilni, vendar pretirano skopi in torej nimajo značaja esejske razprave, lahko izgubi pri posamezni nalogi do 2 točki.

PRVI SKLOP NALOG**B01****PROIZVODNJA IN PROIZVODNI DEJAVNIKI**

Praktično vse dobrine danes izhajajo iz proizvodnje, kajti v naravi le izjemoma najdemo dobrine, s katerimi zadovoljujemo potrebe. Pojasnite, kaj je proizvodnja, zapišite (ali narišite) logično zaporedje faz reprodukcijskega procesa in tudi, kako so te faze med seboj povezane. (5 točk) Opredelite proizvodnjo kot tehnični in kot družbeni proces. (2 točki)

Janez Pekač je lastnik pekarnice »Rogljček«, d. o. o., v kateri ima zaposlenih pet pekov. Navedite in s primeri pojasnite proizvodne dejavnike glede na vlogo, ki jo opravljajo v proizvodnem procesu pekarnice »Rogljček«, d. o. o. (6 točk) V pekarni je Janezu Pekaču uspelo ob nespremenjenem številu zaposlenih povečati produktivnost dela. Opredelite pojem produktivnosti dela v konkretnem primeru in navedite vsaj en razlog, ki je pripomogel k povečani produktivnosti. (2 točki)

(15 točk)

B02**RAZDELITEV**

Razdelitev je faza reprodukcijskega procesa, v kateri se določa delež posameznika oziroma družbenih skupin v družbenem neto proizvodu. V tržnem gospodarstvu se razdelitev dohodka opravi v podjetju.

Navedite in pojasnite obe funkciji, ki ju ima z vidika posameznika njegov delež v razdelitvi. (2 točki) Pojasnite pojem meza ter navedite in pojasnite oba vidika gospodarskega pomena mezd. (3 točke) Dobiček je dohodek, ki ga prejme podjetnik za svojo lastniško, organizacijsko in poslovodno funkcijo v podjetju. Navedite in pojasnite ekonomske funkcije dobička. (3 točke) Renta je dohodek, ki izhaja iz same lastnine proizvodnega dejavnika. Pojasnite ekonomski pomen zemljiške rente ter navedite in pojasnite vsaj dva dejavnika, ki vplivata na višino zemljiške rente. (3 točke) Obresti so cena, ki jo podjetnik plača za začasno uporabo prihrankov. Pojasnite gospodarsko vlogo obresti in razložite funkciji tržne obrestne mere. Pojasnite razliko med nominalno in realno obrestno mero ter navedite tudi primer. (4 točke)

(15 točk)

B03**SPREMINJANJE KONKURENCE V EKONOMSKI ZGODOVINI**

Temeljna značilnost posameznega trga je oblika in stopnja konkurence, ki vpliva na ravnanje podjetij in potrošnikov na tem trgu. Konkurenca se je v ekonomski zgodovini spreminjala, zlasti z razvojem tehnologije in dometom trga (od lokalne do globalne ravni).

Pojasnite, zakaj je sorazmerno visoka stopnja konkurence bistvena za učinkovito delovanje trga, in naštejite dejavnike, ki opredeljujejo značilnosti konkurence na nekem trgu. (5 točk)

Pojasnite, kateri razvojni dejavniki oziroma razvojne tendence so proti koncu 19. stoletja ustvarili pogoje za proces monopolizacije/kartelizacije razvitih tržnih gospodarstev. (2 točki) Pojasnite temeljne značilnosti konkurence v sodobnem gospodarstvu (4 točke) in navedite nekaj načinov, da se podjetje uveljavi na trgu, čeprav ne zniža cene pod cene konkurentov (2 točki). Opišite, kako vidite konkurenco v slovenskem gospodarstvu na trgu smuči za alpsko smučanje. (2 točki)

(15 točk)

B01**PROIZVODNJA IN PROIZVODNI DEJAVNIKI****Rešitev:**

Literatura: M. Glas. Ekonomija 1. Str. 45–48, 117.

Splošna ocenjevalna shema:

Proizvodnja in reprodukcijski proces	5 točk
Tehnični in družbeni proces	2 točki
Proizvodni dejavniki v pekarni »Rogljček«	6 točk
Produktivnost dela	2 točki

Proizvodnja in reprodukcijski proces

Proizvodnja je postopek, pri katerem naravne prvine spreminjamo v dobrine..... *1 točka*

Logično zaporedje faz reprodukcijskega procesa: proizvodnja, razdelitev, menjava, potrošnja (*lahko je prikazano tudi s sliko*) *1 točka*

Faze so medsebojno povezane, proizvodnja ima primarno, prevladujočo vlogo. Proizvodnja je materialni temelj tega procesa, saj se slednji tukaj začne. Proizvodnja ne vpliva enostransko na druge faze, ampak vse faze vplivajo ena na drugo – gre za sekundarni ali povratni vpliv. Poraba daje smisel proizvodnji, ta ni sama po sebi umevna, temveč le takrat, ko zadovoljuje potrebe in se prilagaja željam. Tudi proizvodnja in razdelitev sta tesno povezani, razdelitev je odvisna od proizvodnje in z njo določena, hkrati pa z motivacijo proizvajalcev vpliva na obseg proizvodnje. Menjava je vmesni člen, tukaj se srečujejo samostojne proizvodne in potrošne enote.

*Za smiselno pojasnilo vsakega vpliva 1 točka, skupaj največ 3 točke.
(Skupaj največ 5 točk)*

Tehnični in družbeni proces

Proizvodnja kot tehnični proces: materialno preoblikovanje naravnih in drugih proizvedenih predmetov v dobrine, koristne predmete.

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

Proizvodnja kot družbeni proces: združevanje človeškega dela oz. povezovanje človeškega dela s proizvodnimi sredstvi, tako se med ljudmi oblikujejo proizvodni odnosi.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

Proizvodni dejavniki v pekarni »Rogljček«:

- delovna sila: v konkretni proizvodnji jo predstavljajo peki in drugi zaposleni, ki sodelujejo v proizvodnji;
- delovna sredstva: npr. peči, mešalniki in drugi pripomočki, s katerimi v pekarni pečejo izdelke. Delovna sredstva ohranjajo svojo obliko in svojo vrednost postopno prenašajo na izdelke;
- predmeti dela: moka, voda, sol, kvas so predmeti, ki jih v proizvodnji porabijo in v celoti spremenijo svojo obliko, v proizvodnem procesu sodelujejo samo enkrat.

*Za vsako navedbo in konkretni primer 1 točka, za smiselno pojasnilo dejavnika 1 točka.
Vsak dejavnik skupaj največ 2 točki.
(Skupaj največ 6 točk)*

Produktivnost dela:

Je razmerje med ustvarjeno količino izdelkov v pekarni in delom, ki ga je bilo treba vložiti v to proizvodnjo 1 točka

Produktivnost bi lahko povečali z:

- boljšo organizacijo dela,
- uvedbo nove tehnologije,
- inovacijami v proizvodnji.

*Za smiselni razlog 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

B02**RAZDELITEV****Rešitev:**

Literatura: M. Glas. Ekonomija. Ljubljana: DZS, 2001. Str. 102–120.

Splošna ocenjevalna shema

Delež v razdelitvi	2 točki
Mezda	3 točke
Dobiček	3 točke
Renta	3 točke
Obresti	4 točke

Delež v razdelitvi

Z vidika posameznika ima njegov delež v razdelitvi dve temeljni funkciji:

- reproduktivno funkcijo; ta pri dani razvitosti zagotavlja primeren obstoj delavcev in njihovih družin;
- stimulatívno funkcijo: dejavnost delavca v proizvodnji se neposredno poveže z njegovim deležem, s čimer se delavec spodbudi, da bo zaradi boljšega zadovoljevanja potreb intenzivno sodeloval v proizvodnji.

*Za navedbo funkcije in smiselno pojasnilo 1 točka. Če kandidat funkciji samo navede, dobi za obe navedbi 1 točko.
(Skupaj 2 točki)*

Mezda

Mezda je plačilo za storitve, ki jih opravi posameznik v nekem proizvodnem procesu.

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

Mezda je gospodarsko pomembna z dveh vidikov:

- kot proizvodni strošek za podjetja, ki organizirajo proizvodnjo z mezdnno delovno silo;
- kot dejavnik kupne moči večjega dela prebivalstva, s čimer se s povpraševanjem vpliva na gospodarsko dejavnost v narodnem gospodarstvu.

*Za navedbo funkcije in smiselno pojasnilo 1 točka. Če kandidat funkciji samo navede, dobi za obe navedbi 1 točko. Skupaj največ 2 točki.
(Skupaj največ 3 točke)*

Dobiček

Pričakovani dobiček:

- pospešuje zbiranje prihrankov kot trajnih lastnih sredstev za naložbe in tako spodbuja razvoj podjetja;
- je merilo investiranja, saj se podjetniki/investitorji odločajo med različnimi naložbami glede na pričakovano profitno mero kot merilom donosnosti;
- je merilo uspešnosti poslovanja (rentabilnosti), s čimer omogoča izbiro med proizvodi, obrati, trgi, na katere se osredotoča podjetje.

*Za navedbo funkcije 0,5 točke in smiselno pojasnilo 0,5 točke. Skupaj za vsako funkcijo 1 točka. Zaokrožimo navzgor.
(Skupaj 3 točke)*

Renta

Renta je cena za uporabo (izkoriščanje) redkega dejavnika—zemlje, s čimer racionalizira njeno uporabo.

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

Na višino zemljiške rente vplivajo:

- potrebe po kmetijskih pridelkih, ki določajo, koliko zemljišč je treba obdelati, da bo pridelek dovolj velik;
- tehnični napredek, ki vpliva na obseg pridelka;
- razvoj prometnih zvez in prevoznih sredstev, ki vpliva na prevozne stroške pridelkov iz drugih krajev in držav ter postopno oblikuje svetovni trg kmetijskih pridelkov;
- vključevanje novih zemljišč na drugih celinah, ki so z visokimi donosi rodovitnejša kakor zemljišča v Evropi;
- državna zaščitna kmetijska politika.

*Za navedbo dejavnika in smiselno pojasnilo 1 točka. Če kandidat dejavnik samo navede, dobi za dve navedbi 1 točko. Skupaj največ 2 točki.
(Skupaj 3 točke)*

Obresti

Obresti so pomembne kot ekonomska prisila za učinkovito poslovanje. Za podjetnika, ki si kapital sposodi, so obresti strošek, ki ga mora plačati ne glede na poslovni rezultat.

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

Funkciji tržne obrestne mere sta:

- opravlja izbiro naložbenih projektov, saj usmerja omejeno ponudbo kapitalnih dobrin v tiste projekte, pri katerih je največja netoproduktivnost;
- spodbuja k varčevanju in tako povečuje ponudbo prihrankov.

Za navedbo funkcije in smiselno pojasnilo 1 točka. Če kandidat funkciji samo navede, dobi za obe navedbi 1 točko. Skupaj največ 2 točki.

Nominalna obrestna mera je dejansko določena obrestna mera (npr. 5 %), realna obrestna mera pa pomeni razliko med nominalno obrestno mero in stopnjo inflacije (pri 3-odstotni inflaciji je realna obrestna mera samo 2 %).

*Za smiselno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj 4 točke)*

B03

SPREMINJANJE KONKURENCE V EKONOMSKI ZGODOVINI

Rešitev:

Literatura: M. Glas. Ekonomija 2: temelji mikroekonomije. Str. 7–18.
M. Glas. Ekonomija. Ljubljana: DZS. Str. 172–178.

Splošna ocenjevalna shema

Pomen konkurence in njeni dejavniki.....	5 točk
Razvojne tendence in monopolizacija / kartelizacija.....	2 točki
Sodobna konkurenca.....	6 točk
Konkurenca na trgu alpskih smuči	2 točki

Pomen konkurence in njeni dejavniki

Pomen visoke stopnje konkurence: visoka stopnja konkurence je pomembna (možni so razni poudarki v razlagi):

- ker zagotavlja, da takšen trg učinkovito opravlja svoje ekonomske funkcije, tako pa omogoča najboljše gospodarske rezultate (mogoč je opis teh funkcij);
- ker uveljavlja ceno kot ključni dejavnik odločanja in tako sili proizvajalce, da iščejo boljše možnosti v razvoju tehnologije, kakovosti, potrošnikom pa omogoča racionalno odločanje med več ponudniki.

Razlaga v zgornjem smislu največ 2 točki.

Dejavniki, ki opredeljujejo značilnosti konkurence:

- število kupcev in prodajalcev;
- stopnja razlikovanja: homogenost ali diferenciranost blaga;
- mobilnost proizvodnih dejavnikov – enostavnost vstopa in izstopa;
- racionalnost ravnanja tržnih subjektov – informiranost kupcev, ni diskriminacije kupcev.

*Za vsak naštet dejavnik po 1 točko, skupaj največ 3 točke.
(Skupaj največ 5 točk)*

Razvojne tendence in monopolizacija / kartelizacija

Razvojne tendence proti koncu 19. stoletja:

- kapitalno intenzivni tehnološki razvoj, ekonomika obsega, množična proizvodnja;
- izboljšane komunikacije;
- razvoj delniške družbe kot organizacijske in finančne oblike;
- razvoj finančne infrastrukture;
- profesionalizacija menedžerske funkcije.

Za zgolj dve naštetih 1 točka, za več kot dve naštetih ali dodatno pojasnjevanje teh tendenc še 1 točka.

(Skupaj največ 2 točki)

Sodobna konkurenca

Temeljne značilnosti konkurence v sodobnem gospodarstvu: našteje in pojasni lahko naslednje značilnosti:

- nepopolna, največkrat oligopolna konkurenca;
- necenovna narava konkurence: tehnološka, substitucijska, prodajna itd. oblika;
- mednarodna, danes že globalna konkurenca;
- tekmovanje za kapital med deli znotraj konglomeratov (to je najmanj pomembno, ker je vse manj teh konglomeratov).

Za zgolj naštetih dve značilnosti 1 točka, za tri ali štiri značilnosti 2 točki; za vsako pojasnjeno značilnost 1 točka, skupaj največ 4 točke.

Možnosti konkurenčne uveljavitve podjetja ob enaki ceni kakor konkurenca:

- izboljšanje kakovosti izdelka ali storitve;
- uvajanje inovativnih lastnosti izdelka ali storitve;
- uvajanje alternativnih izdelkov ali storitev (substitucija);
- diferenciacija izdelkov glede na potrebe različnih skupin kupcev;
- bolj intenzivna promocija, oglaševanje v medijih;
- drugačni načini prodaje itd.

Za vsako naštetih (in drugo smiselno) možnost po 1 točka, skupaj največ 2 točki.
(Skupaj največ 6 točk)

Konkurenca na trgu alpskih smuči

Konkurenca na trgu alpskih smuči v Sloveniji: konkurenca je **nepopolna**, lahko bi jo uvrstili med **oligopolno** ali **monopolistično** obliko (z diferenciranimi izdelki):

- veliko kupcev, precejšnje, čeprav omejeno število ponudnikov (odvisno od trgovine, vendar bi lahko našli v Sloveniji več kakor 5–8 proizvajalcev, a ne v isti trgovini);
- proizvodi so diferencirani, na kupce vplivajo blagovne znamke (Rossignol, Elan, Fischer itd.);
- vstop na trg ni preprost, ker je potrebno vlaganje v tehnologijo in trženje, zato so prisotni že znani proizvajalci (malo je novih);
- kupci so dovolj dobro seznanjeni s cenami (ponudniki ponujajo kataloge, cenike, veliko je akcij v oglaševalskem gradivu);
- lahko se omenijo smučarske deske kot nadomestilo.

*Za pojasnilo, da gre za oligopolno ali monopolistično konkurenco, 1 točka, za ustrezno pojasnilo (npr. dveh značilnosti trga) 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

DRUGI SKLOP NALOG**B04****DRUŽBENO BOGASTVO**

Družbeno bogastvo, ki ga sestavljata naravno in proizvedeno bogastvo, je skupaj s prebivalstvom najpomembnejši dejavnik potencialnega bruto domačega proizvoda.

Naravno bogastvo je sestavljeno iz petih elementov. Navedite jih ter predstavite njihovo sestavo in pomen v Sloveniji. (10 točk) Pojasnite pojem proizvedeno bogastvo in navedite, kako ga delimo. (2 točki) Opišite procesa, ki spreminjata velikost proizvedenega bogastva. (3 točke)

(15 točk)

B05**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE**

Nobena država ni popolnoma samozadostna (avtarkična), temveč del proizvodov in storitev izmenjuje s tujino. Pojasnite, zakaj je Slovenija prisiljena del proizvodov in storitev uvažati ter zakaj po drugi strani del svoje proizvodnje izvažata. (2 točki) Pojasnite teorijo primerjalnih prednosti in navedite, kako merimo odprtost države. (4 točke)

Pojasnite pojem trgovinske bilance. Pojasnite, kakšen je bil saldo trgovinske bilance v Sloveniji po osamosvojitvi in kateri so razlogi za takšen rezultat. (4 točke) Ker ima Slovenija odprto gospodarstvo, navedite, katere so njene najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice in kaj je značilno za slovensko zunanjetrgovinsko menjavo. (3 točke)

Slovenija je polnopravna članica Evropske unije. Navedite vsaj dve prednosti, ki ju je Slovenija pridobila z vstopom v Evropsko unijo, in vsaj dve slabosti, ki sta se pri tem pojavili. (2 točki)

(15 točk)

B06**FISKALNA POLITIKA IN ZDRAVSTVENA REFORMA**

Po vstopu Slovenije v EU in še zlasti po sprejetju evra kot denarne valute je postala fiskalna politika najpomembnejša ekonomska politika. Opredelimo jo kot sistem ukrepov, s katerimi država vpliva na javnofinančne prihodke in odhodke.

Navedite tri osnovne funkcije fiskalne politike in dve od njih podrobno pojasnite. Pri razlagi uporabite konkretne slovenske primere. (5 točk) Navedite po dve vrsti javnofinančnih prihodkov in odhodkov ter napišite, kaj nam javnofinančni odhodki prikazujejo. Pojasnite pojem proračunski primanjkljaj in navedite vire, iz katerih ga država lahko financira. (5 točk)

S problemi fiskalne politike v Sloveniji je tesno povezana zdravstvena reforma. Kratko opišite glavna vira, iz katerih se financira zdravstvo v Sloveniji. (2 točki) Opišite vsaj dva osnovna razloga za nujnost zdravstvene reforme in navedite vsaj dva od osnovnih ciljev reforme. (3 točke)

(15 točk)

B04**DRUŽBENO BOGASTVO****Rešitev:**

Litaratura: N. Hrovatin. Ekonomija 4. Ljubljana: ZRSS. Str. 35–40.

Splošna ocenjevalna shema

Naravno bogastvo	1 točka
Kmetijska zemljišča	2 točki
Viri energije	2 točki
Rude in minerali	1 točka
Gozdovi	2 točki
Geografski položaj	2 točki
Proizvedeno bogastvo	2 točki
Spreminjanje proizvedenega bogastva	3 točke

Naravno bogastvo

Če kandidat navede vsaj štiri od opisanih elementov naravnega bogastva, dobi 1 točko.

Kmetijska zemljišča

- So najpomembnejši del slovenskega naravnega bogastva;
- kmetijske površine v Sloveniji je 0,26 ha na prebivalca (največje pridelovalke hrane več kakor 1 ha); imamo 505 734 ha kmetijskih površin v uporabi; delež kmetijskih površin je približno 30 % ozemlja Slovenije;
- obseg kmetijskih površin v Sloveniji se krči zaradi gradnje infrastrukturnih objektov in naselij;
- sestava kmetijskih zemljišč ni najugodnejša, 60 % kmetijskih površin so travniki in pašniki;
- nujna je racionalna raba zemljišč.

Za katerokoli smiselno pojasnilo 1 točka. Kandidat lahko navaja tudi druge relevantne podatke. (Skupaj največ 2 točki)

Viri energije

- Razen vodne energije so skromni;
- premog je slabe kakovosti, pridobivanje je drago; sprejeli smo program zapiranja rudnikov v Zasavju;
- vseh vodnih virov za hidroelektrarne še nismo izkoristili; gradimo jih na spodnji Savi;
- zaradi odprtosti trga z električno energijo bodo preživele le stroškovno učinkovite elektrarne;
- nafto in zemeljski plin uvažamo.

Za katerokoli smiselno pojasnilo 1 točka. Kandidat lahko navaja tudi druge relevantne podatke. (Skupaj največ 2 točki)

Rude in minerali

- Rud s kovinami nimamo;
- nekovinski minerali: kvarčni pesek in marmor.

Za smiselno pojasnilo 1 točka. Kandidat lahko navaja tudi druge relevantne podatke.

Gozdovi

- Sodijo med naravno in proizvedeno bogastvo, saj jih lahko obnavljamo in širimo;
- obseg gozdov je 0,56 ha na prebivalca, kar je nad evropskim povprečjem;
- površina gozdov se zaradi zaraščanja kmetijskih površin povečuje;
- zaradi onesnaževanja so gozdovi prizadeti;
- gozdovi imajo pozitivne učinke na okolje: čiščenje zraka, naravno okolje za živali itd.;
- gospodarski pomen: les, vir gozdnih sadežev, lov;
- izogibati se moramo pretirani sečnji.

*Za katerokoli smiselno pojasnilo 1 točka. Kandidat lahko navaja tudi druge relevantne podatke.
(Skupaj največ 2 točki)*

Geografski položaj

- Je zelo ugoden;
- Jadransko morje: razvoj turizma in pristaniške dejavnosti;
- prometna lega med Evropo in Bližnjim vzhodom: tranzit;
- prometne prednosti bomo lahko bolje izkoristili po dokončanju avtocestnega križa in železniških povezav (Luka Koper–Madžarska);
- naravne lepote: turizem.

*Za katerokoli smiselno pojasnilo 1 točka. Kandidat lahko navaja tudi druge relevantne podatke.
(Skupaj največ 2 točki)*

*Če kandidat katerikoli element zelo dobro predstavi, lahko dobi dodatno točko, če jo je kje drugje v nalogi izgubil.
(Skupaj 10 točk)*

Proizvedeno bogastvo

je vse tisto, kar družba proizvede in ne obstaja že v naravi.

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

Proizvedeno bogastvo sestavljajo osnovni skladi (vrednost osnovnih sredstev podjetij, prebivalstva in javnih dobrin), zaloge (v podjetjih in gospodinjstvih).

*Za smiselno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj 2 točki)*

Spreminjanje proizvedenega bogastva

Proizvedeno bogastvo spreminjata dva tokova:

- zmanjšuje se s porabo oz. obrabo: porabljajo se zaloge, obrabljajo pa se osnovni skladi v podjetjih ter trajne in poltrajne potrošne dobrine v gospodinjstvih;
- povečuje se z vlaganjem: obrabo osnovnih sredstev v podjetjih poskušamo nadomestiti in zato sproti zbiramo potrebna sredstva (amortizacijo), ki jih uporabimo za obnavljanje. Poleg tega osnovne sklade širimo (neto naložbe).

*Za navedbo obeh tokov 1 točka. Za smiselno pojasnilo vsakega od tokov po 1 točka.
(Skupaj 3 točke)*

B05**MEDNARODNA VPETOST SLOVENIJE****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin. Ekonomija 4. Ljubljana: ZRSŠ, 2004. Str. 82–109.

Splošna ocenjevalna shema

Nujnost uvoza in izvoza	2 točki
Teorija primerjalnih prednosti	4 točke
Trgovinska bilanca	4 točke
Slovenska zunanjetrgovinska menjava	3 točke
Slovenija in EU	2 točki

Nujnost uvoza in izvoza

Slovenija je prisiljena del proizvodov in storitev uvažati, ker jih sama ne proizvaja

Za smiselno pojasnilo 1 točka.

Po drugi strani del svoje proizvodnje izvažata, ker to omogoča podjetjem, da s proizvodnjo za domači in tuji trg bolje izkoristijo svoje zmogljivosti in pridobijo sredstva za nakup uvoženih dobrin.

*Za smiselno pojasnilo 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

Teorija primerjalnih prednosti

Koristi za vse države so največje, če se vsaka država specializira za proizvodnjo tiste vrste blaga, pri kateri je razmeroma (relativno) učinkovitejša, nato pa to blago zamenja za blago, ki ga proizvajajo druge države, da pridobi vse potrebno za svoje državljane.

Za smiselno pojasnilo vsake podčrtane značilnosti 1 točka, skupaj največ 3 točke.

Odprtost gospodarstva merimo z deležem izvoza in uvoza v BDP..... *1 točka
(Skupaj največ 4 točke)*

Trgovinska bilanca

Trgovinska bilanca prikazuje velikost izvoza in uvoza blaga *1 točka*
 Po osamosvojitvi je slovenska trgovinska bilanca imela primanjkljaj *1 točka*
 Osnovni razlog za to je, da je uvažala investicijske dobrine, ki jih doma ne proizvajamo, poleg tega je uvažala veliko reprodukcijskega materiala *2 točki
(Skupaj največ 4 točke)*

Slovenska zunanjetrgovinska menjava

Najpomembnejše zunanjetrgovinske partnerice Slovenije so: države EU, države nekdanje Jugoslavije ...

Za vsaj tri države ali skupnosti držav dobi kandidat 1 točko.

Za slovensko zunanjetrgovinsko menjavo je značilno, da je precej vezana na države EU (60 %). Takšna navezanost je po mnenju ekonomistov prevelika, zato bi bilo te tokove smiselno bolj razpršiti v hitro rastoče trge.

*Za smiselno pojasnilo do 2 točki.
(Skupaj največ 3 točke)*

Slovenija in EU

Prednosti vstopa v EU:

- liberalizacija notranjega trga proizvodov in storitev,
- prosti pretok kapitala,
- prosti pretok delovne sile,
- povečana konkurenčnost na enotnem trgu sili podjetja k večji učinkovitosti,
- pritek tujega kapitala,
- dostop do novih tehnologij,
- dostop do evropskega trga izobraževanja,
- večje možnosti znanstvenega sodelovanja.

Kandidat lahko navaja tudi druge smiselne prednosti.

Za vsaj dve prednosti 1 točka.

Slabosti vstopa Slovenije v EU:

- delna izguba suverenosti,
- nekatera podjetja težko zdržijo konkurenco novih podjetij iz EU,
- izguba delovnih mest,
- brezcarinsko poslovanje z drugimi državami na jugoslovanskem trgu.

Kandidat lahko navaja tudi druge smiselne slabosti.

*Za vsaj dve slabosti 1 točka.
(Skupaj največ 2 točki)*

B06**FISKALNA POLITIKA IN ZDRAVSTVENA REFORMA****Rešitev:**

Literatura: N. Hrovatin. Ekonomija 4. Ljubljana: ZRSS. Str. 51–62, 138–142.

Splošna ocenjevalna shema:

Funkcije fiskalne politike	5 točk
Prihodki in odhodki	5 točk
Vira financiranja zdravstva	2 točki
Razlogi za reformo in njeni cilji	3 točke

Funkcije fiskalne politike

alokacijska, prerazdelitvena (redistributivna) ter stabilizacijska in razvojna

Za vsaj dve navedeni funkciji 1 točka.

Alokacijska funkcija fiskalne politike je v tem, da država financira javne dobrine in druge storitve, ki jih ni mogoče zagotoviti tržno.

Primer: Država financira zdravstvo. Če bi bilo zdravstvo prepuščeno le trgu, ne bi bilo dostopno vsem državljanom.

Prerazdelitvena (redistributivna) funkcija fiskalne politike izhaja iz skrbi za enakomernejšo porazdelitev dohodka in bogastva. Če bi država razdelitev v celoti prepustila trgu, bi mnogi nesposobni za delo in bolni ostali brez dohodkov. Zato ima fiskalna politika korekturno nalogo, ki jo opravlja s progresivno obdavčitvijo in transferji.

Primer: Dohodninska lestvica v Sloveniji je progresivna, socialno pomoč dobivajo le revnejši državljanji.

Stabilizacijska in razvojna funkcija fiskalne politike se kaže z ukrepi, ki jih sprejema država za umiritev inflacije in pospeševanje gospodarskega razvoja.

Primer: Država omejuje rast plač v javnem sektorju in tako vpliva na znižanje stopnje inflacije; država financira temeljne raziskave.

Za smiselno pojasnilo funkcije 1 točka. Za katerikoli smiseln primer 1 točka.

Skupaj največ 4 točke.

(Skupaj 5 točk)

Prihodki in odhodki

Javnofinančni prihodki:

- davčni prihodki (kandidat lahko navede tudi posamezno vrsto davkov);
- nedavčni prihodki (prihodki od upravljanja državnega ali občinskega premoženja, takse in pristojbine za delo državnih organov, denarne kazni);
- kapitalski prihodki (prihodki od prodaje državnega premoženja);
- prejete donacije iz domačih in tujih virov (pomoč ob naravnih katastrofah, darila);
- transferni prihodki.

Za vsaj dva navedena prihodka 1 točka.

Javnofinančni odhodki:

- tekoči odhodki (plače zaposlenih, prispevki delodajalcev za socialno varnost, izdatki za blago in storitve, plačila obresti za servisiranje dolga, sredstva rezerv);
- tekoči transferji (socialni transferji, transferji neprofitnim organizacijam, subvencije podjetjem itd.);
- investicijski odhodki (nakup osnovnih sredstev, zemljišč itd.);
- investicijski transferji.

Za vsaj dva navedena odhodka 1 točka.

Javnofinančni odhodki nam prikazujejo obseg javne porabe 1 točka

Če so javnofinančni odhodki večji od prihodkov, govorimo o proračunskem primanjkljaju

..... 1 točka

Viri financiranja proračunskega primanjkljaja:

- zadolževanje države doma,
- zadolževanje države v tujini,
- povečanje davkov,
- odprodaja državnega premoženja.

*Za vsaj dva navedena vira 1 točka.
(Skupaj 5 točk)*

Vira financiranja zdravstva

V Sloveniji izdatke za zdravstvo pokrivamo iz:

- obveznega zdravstvenega zavarovanja: plačujejo ga delavci, njihovi delodajalci, upokojenci in kmetje. Sredstva zbira Zavod za zdravstveno zavarovanje Slovenije;
- prostovoljnega dopolnilnega zdravstvenega zavarovanja: če se posameznik želi izogniti visokim izdatkom za doplačila pri zdravljenju ob nesreči ali hujši bolezni, se je prisiljen prostovoljno zavarovati. V ta sistem so vključeni skoraj vsi državljani.

*Za smiselno pojasnilo posameznega vira 1 točka, skupaj največ 2 točki. Če kandidat vira le navaja, dobi za obe navedbi 1 točko.
(Skupaj 2 točki)*

Razlogi za reformo in njeni cilji

Razlogi za nujnost zdravstvene reforme:

- napredek medicine

V zadnjih desetletjih je medicinska znanost močno napredovala (novi postopki zdravljenja, nova zdravila). Ozaveščenost državljanov o možnosti za zdravljenje se povečuje, zato se povečujejo tudi njihove zahteve po učinkovitih zdravilih. Večja kakovost in dostopnost zdravstvenih storitev povečuje porabo sredstev za zdravstveno varstvo.

- vse več starejših prebivalcev

Delež prebivalcev, starejših od 65 let, se povečuje. Starejši uporabljajo več zdravstvenih storitev kakor mladi. Narašča tudi število kroničnih bolnikov. Zaradi boljših in dražjih zdravil se povečuje življenjska doba ljudi.

- neracionalna organizacija zdravstva

V načinu financiranja, organizaciji in upravljanju zdravstvenih ustanov se je nabralo mnogo neracionalnosti, ki jih reforma želi odpraviti.

Za smiselno pojasnilo razloga 1 točka. Skupaj največ 2 točki. Če kandidat katerega od razlogov zelo dobro pojasni, lahko dobi dodatno točko, ki jo je kje drugje v nalogi izgubil. Če razloge le navaja, dobi za dva navedena 1 točko.

Osnovni cilji reforme:

- pravičnost pri zagotavljanju sredstev za zdravstveno varstvo,
- razporejanje sredstev po potrebah državljanov,
- boljša dostopnost do zdravstvenega varstva,
- razvoj sistema celovite kakovosti,
- večja učinkovitost upravljanja in razvoj sistema zdravstvenega varstva,
- krepitev javnega zdravja.

*Za vsaj dva navedena cilja 1 točka.
(Skupaj 3 točke)*